

ТРУДОВЕ ПРАВО, ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

УДК 349.2

DOI <https://doi.org/10.32782/klj/2021.4.21>

Скочиляс-Павлів О. В.,

доктор юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного та інформаційного права
Інституту права, психології та інноваційної освіти
Національного університету «Львівська політехніка»

Вєренцова Д. О.,

здобувач вищої освіти
Інституту права, психології та інноваційної освіти
Національного університету «Львівська політехніка»

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

Анотація. У статті розглядаються практичні аспекти цифровізації трудових відносин в Україні. Звертається увага на процес запровадження електронних трудових книжок, які є аналогом паперової трудової книжки в електронному форматі і являють собою відомості про трудову діяльність особи, які містяться в Реєстрі застрахованих осіб. Вказано, що ведення електронної трудової книжки здійснюється через Портал електронних послуг Пенсійного фонду України шляхом подання інформації працівником щодо себе особисто або роботодавцем щодо своїх працівників. На роботодавців покладено обов'язок передавати в Пенсійний фонд України скановані копії трудових книжок для оцифрування. Описуються проблеми, які виникають на практиці під час ведення електронних трудових книжок, та шляхи їх вирішення.

Розглянуто процес запровадження електронних листків непрацездатності, які з 1 жовтня 2021 р. видаються лише в електронній формі. Електронні листки непрацездатності тісно пов'язані з Реєстром застрахованих осіб. Якщо в Реєстрі відсутні відомості про особу – електронний листок непрацездатності не сформується, що створює суттєві складнощі для новоприйнятих працівників та їхніх роботодавців. У такому разі єдиним варіантом є звернення особи до роботодавця із проханням подання довідкового звіту щодо сум нарахованого єдиного соціального внеску. Таке ж правило необхідно застосовувати і в разі виникнення ситуації, коли електронний листок непрацездатності новоприйнятого працівника не відображається в кабінеті страхувальника на Порталі електронних послуг Пенсійного фонду України. Отже, необхідні зміни до законодавства, що дозволять формування електронних листків непрацездатності одразу після подання роботодавцем повідомлень про прийняття працівника на роботу до підрозділів Державної податкової служби.

Ключові слова: трудові відносини, цифровізація, реєстр застрахованих осіб, електронні трудові книжки, електронні листки непрацездатності.

Skochylias-Pavliv O. V., Verentsova D. O. Practical aspects of digitalization of labor relations in Ukraine

Abstract. The article considers the practical aspects of digitalization of labor relations in Ukraine. Attention is paid to the process of introduction of electronic labor books, which are analogous to the paper labor book in electronic format and are information about the employment of a person contained in the Register of Insured Persons. It is indicated that the electronic labor book is maintained through the Portal of electronic services of the Pension Fund of Ukraine by providing information to employees about themselves personally or the employer about their employees. Employers are obliged to transfer scanned copies of labor books to the Pension Fund of Ukraine for digitization. Describes the problems that arise in practice when maintaining electronic labor books and ways to solve them.

The process of introduction of electronic work incapacity certificates, which from October 1, 2021 is issued only in electronic form, is considered. Electronic work incapacity certificates are closely linked to the Register of Insured Persons. If there is no information about the person in the Register, the electronic work incapacity certificate is not formed, which creates special difficulties for newly hired employees and their employers. In this case, the only option is to apply to the employer to submit a reference report on the amounts of the accrued single

social contribution. The same rule must be applied in the event of a situation where the electronic work incapacity certificate of the newly hired employee is not displayed in the office of the insured on the Portal of electronic services of the Pension Fund of Ukraine. Therefore, changes to the legislation are needed to allow the formation of electronic work incapacity certificates immediately after the employer submits notifications of hiring an employee to the units of the State Tax Service.

Key words: labor relations, digitalization, register of insured persons, electronic labor books, electronic work incapacity certificates.

Постановка проблеми. Із часу впровадження карантинних обмежень трудове законодавство зазнало суттєвих змін, яких, насправді, потребувало останнє десятиліття. Інформаційні технології в нашому житті та стрімке запровадження цифрових державних сервісів стали поштовхом до оновлень та нововведень. Активна цифровізація урядових та соціальних процесів уже давно має місце в багатьох країнах світу. Що стосується обліку трудової діяльності, то у країнах Прибалтики та в Болгарії на заміну паперовим трудовим книжкам вже давно прийшов облік в електронному форматі, з використанням реєстрів страхового стажу. У багатьох країнах Європи діє електронна система страхових полісів, у США – електронна пенсійна система [1]. Зважаючи на іноземний досвід, електронне урядування в Україні також стало на стежку активного розвитку, яка не оминула і сферу трудових відносин. На заміну паперовим документам приходять електронні реєстри та сервіси.

Метою статті є висвітлення практичних аспектів цифровізації трудових відносин, що відбуваються в Україні на сучасному етапі її розвитку.

Виклад основного матеріалу. Велику роль у змінах останніх років відіграє Пенсійний фонд України (далі – ПФУ). Згідно з покладеними завданнями, ПФУ формує та веде реєстр застрахованих осіб Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування (далі – Реєстр застрахованих осіб). У Реєстрі застрахованих осіб накопичується, зберігається, автоматично обробляється інформація про фізичних осіб, які підлягають загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню відповідно до законодавства, та інформація, необхідна для обчислення і призначення страхових виплат за видами загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Основою формування відомостей у Реєстрі застрахованих осіб є дані зі звіту щодо сум нара-

хованого єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування (далі – звіт щодо сум нарахованого єдиного соціального внеску), повідомлень про прийняття працівника на роботу, що подається до підрозділів Державної податкової служби. Передбачені також інші джерела надходження інформації в Реєстр застрахованих осіб, зокрема, у процесі формування пенсійних справ за зверненнями громадян, однак вищенаведені процеси забезпечуються безпосередньо, але не обмежуючись, діями роботодавця щодо працівника [2].

З 10 червня 2021 р. в Україні офіційно запроваджені електронні трудові книжки. Фактично, це аналог паперової трудової книжки в електронному форматі, що являє собою відомості про трудову діяльність особи, які містяться в Реєстрі застрахованих осіб. Ведення електронної трудової книжки здійснюється через Портал електронних послуг ПФУ шляхом подання інформації працівником щодо себе особисто або роботодавцем щодо своїх працівників.

Хоча на Порталі електронних послуг ПФУ під час авторизації в електронному кабінеті застрахованої особи ще задовго до цього був пункт меню «електронна трудова книжка». Однак інформація в цей розділ потрапляла з відомостей звіту щодо сум нарахованого єдиного соціального внеску та часто відображалась не в повному обсязі. Тепер же відомості в Реєстрі застрахованих осіб з'являються завдяки виконанню покладеного на роботодавців обов'язку передавати у ПФУ скановані копії трудових книжок для оцифрування. Зазначене передбачено в Законі України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обліку трудової діяльності працівника в електронній формі», як і багато інших пов'язаних змін, які вивели трудове право в Україні на новий етап розвитку. Станом на 1 жовтня 2021 р. до ПФУ та його територіальних органів подано 1 155 900 звернень щодо оцифрування трудових книжок, із яких 33 400 – роботодавцями

щодо 513 500 працівників, 642 400 – застрахованими особами самостійно [3].

Внесення відсутніх відомостей у Реєстр застрахованих осіб планується реалізувати протягом 5 років. Роботодавці зобов'язані подавати скановані копії трудових книжок лише тих працівників, які працевлаштовані до 10 червня 2021 р. та чий трудові книжки зберігаються за місцем праці. Після цього під час прийому на роботу трудова книжка зберігається у працівника. Важливо зазначити, що дані трудової книжки використовуються для врахування відомостей про трудову діяльність за період до 10 червня 2021 р. Тобто після цього внесення відомостей про нові трудові відносини у трудову книжку здійснюється за бажанням особи. Після закінчення 5-річного періоду оцифрування відомостей про трудову діяльність роботодавці будуть зобов'язані видати працівникам трудові книжки, а також із початку цього періоду не можуть брати їх на зберігання [4]. Навіть більше, під час працевлаштування тепер не обов'язково надавати трудову книжку.

У ч. 2 ст. 24 Кодексу законів про працю України (далі – КЗпП) передбачено, що в разі укладення трудового договору громадянин зобов'язаний подати трудову книжку (у разі наявності) або відомості про трудову діяльність із реєстру застрахованих осіб Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування [5]. Фактично, який з перелічених документів надати, тепер вирішує безпосередньо особа.

На практиці як у роботодавців, так і в осіб, які працевлаштовуються, виникають питання щодо того, що собою являють відомості про трудову діяльність із реєстру застрахованих осіб Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування. У Положенні про Реєстр застрахованих осіб відсутнє положення, яке визначає, у якій формі ці відомості надаються. Серед доступних форм надання інформації відомості в потрібному для роботодавця обсязі доступні лише у Витязі з Реєстру застрахованих осіб (далі – Витяг) [2]. Однак частина громадян зіткнулись з проблемою під час отримання зазначеного документа. Низький рівень цифрової грамотності, відсутність смартфонів та банківських рахунків у деяких категорій населення не дозволя-

ють отримати Витяг самостійно без звернення до територіальних відділень ПФУ. На початку перехідного періоду ПФУ був не готовий до великого напливу відвідувачів та надання послуги з формування Витягу, його належного засвідчення.

Зауважимо, якщо особа працевлаштовується вперше, у неї відсутній трудовий та страховий стаж, тому відомості в Реєстрі застрахованих осіб про неї відсутні також. У такому разі їй надається довідка про відсутність індивідуальних відомостей про особу. Роботодавцям Витяг потрібний для отримання необхідних відомостей – підтвердження трудового стажу потенційного працівника, хоча у Витязі відсутні дані про посаду, на якій працювала особа. Також Витяг містить інформацію про періоди трудових відносин. Якщо під час працевлаштування особа в заяві визначить місце праці як основне, а у Витязі період трудових відносин із попереднім роботодавцем не містить дати їх закінчення, виникнуть сумніви щодо коректності цього визначення. Перед роботодавцем у такому разі постає питання стосовно прийому працівника за основним місцем роботи чи за сумісництвом. У чинному законодавстві України працевлаштування за двома та більше трудовими договорами та визначення кожного з них основним місцем праці не передбачено. У цьому аспекті на практиці виникають проблеми. Як уже зазначалось, інформація в Реєстрі застрахованих осіб оновлюється після подання роботодавцями звіту щодо сум нарахованого єдиного соціального внеску, який станом на тепер подається щоквартально. Якщо особа звільняється і працевлаштовується в одному кварталі, за який ще не подано звітність, факт припинення трудових відносин у Витязі не буде відображено. Очікуються зміни до законодавства, які визначать щомісячний період подання звіту щодо сум нарахованого єдиного соціального внеску, що скоротить тривалість «сліпого» періоду. Наприкінці вересня 2021 р. у Верховній Раді України зареєстрований законопроект «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо подання єдиної звітності з єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування і податку на доходи фізичних осіб» [6]. У разі ухвалення цього нормативного акта та набрання ним чин-

ності податковий період для платників єдиного соціального внеску скоротиться та звітувати доведеться частіше. У такому разі відомості в Реєстрі застрахованих осіб оновлюватимуться щомісячно.

Іншими законодавчими змінами, а саме проектом постанови Правління ПФУ «Про порядок та черговість подання відомостей для створення електронних трудових книжок», передбачається подання роботодавцем відсутніх у Реєстрі застрахованих осіб відомостей про працівника не пізніше дня звільнення працівника. Це суттєво підвищить актуальність та значущість інформації, що міститься в електронних трудових книжках.

З 1 травня 2021 р. в Україні розпочався процес запровадження електронних листків непрацездатності. До 1 жовтня 2021 р. функціонував перехідний період, який суттєво пом'якшив адаптацію працівників закладів охорони здоров'я, громадян та роботодавців до цього нововведення в соціальній сфері життєдіяльності населення. Законодавча база щодо цього формувалась задовго до цього часу, зокрема, наказ Міністерства охорони здоров'я України «Про затвердження Положення про Єдиний електронний реєстр листків непрацездатності» був виданий 28 жовтня 2011 р. і з 1 червня 2021 р. втратив чинність. За 2021 р. уповноваженими органами ухвалено велику кількість нових нормативних документів, які детально описують процес формування електронних листків непрацездатності.

Електронні листки непрацездатності тісно пов'язані з Реєстром застрахованих осіб. Якщо в Реєстрі відсутні відомості про особу – електронний листок непрацездатності не сформується. Це створило суттєві складнощі для новоприйнятих працівників та їхніх роботодавців із 1 жовтня 2021 р. До цього часу діяв перехідний період, що дозволяв лікарям видавати листки непрацездатності в паперовій формі. Тепер видача паперового листка непрацездатності дозволена лише за таких умов:

1) продовження та закриття листків непрацездатності, що були видані особам до 1 жовтня 2021 р.;

2) вплив строку, протягом якого лікуючий лікар може внести зміни до медичного висновку про тимчасову непрацездатність;

3) протягом двох місяців із дня народження дитини, зазначеного у свідоцтві про народження дитини, – на підставі цього свідоцтва та рішення суду про усиновлення дитини;

4) виникнення технічних проблем (помилки) щодо передачі даних між Електронним реєстром листків непрацездатності та Реєстром медичних висновків в електронній системі охорони здоров'я, які призводять до неможливості формування електронного листка непрацездатності більше ніж протягом семи днів із дати створення медичного висновку про тимчасову непрацездатність, – до усунення таких проблем (помилки) [7].

Наведеними вище підставами не передбачена видача листка непрацездатності в паперовій формі і разі відсутності відомостей у Реєстрі застрахованих осіб. У такому разі єдиним варіантом є звернення особи до роботодавця із проханням подання довідкового звіту щодо сум нарахованого єдиного соціального внеску. Таке ж правило необхідно застосовувати і в ситуації, коли електронний листок непрацездатності новоприйнятого працівника не відображається в кабінеті страхувальника на Порталі електронних послуг ПФУ. Роботодавець не може побачити та здійснити соціальні виплати за період непрацездатності, якщо в Реєстрі застрахованих осіб немає відомостей про перебування особи у трудових відносинах з ним. Необхідні зміни до законодавства, що дозволять формування електронних листків непрацездатності одразу після подання роботодавцем повідомлень про прийняття працівника на роботу до підрозділів Державної податкової служби.

На практиці досить часто трапляються ситуації, коли до кабінету страхувальника на Порталі електронних послуг ПФУ потрапляє електронний листок непрацездатності з помилками у прізвищі, імені або по батькові працівника, статі й інших персональних даних працівника. Законодавчо передбаченого алгоритму дій у такій ситуації нині немає, а Фонд соціального страхування має право відмовити у призначенні матеріальної допомоги з тимчасової непрацездатності. Важливим чинником у правильному формуванні персональних даних особи є цілковитий збіг даних із Реєстру застрахованих осіб та Електронного реєстру пацієнтів. Якщо є відмінності, то електронний листок непрацездатності

датності або не формується, або формується з помилками, тому особі варто завчасно звірити свої особисті дані, що містяться в реєстрах, та внести необхідні корективи.

Висновки. Загалом, описані нововведення в галузі трудових відносин дозволили зменшити обсяг та час на бюрократичні процеси в соціальній сфері, наблизили Україну до європейських стандартів регулювання трудових відносин. Трудова книжка в електронному форматі дозволяє подати електронну заяву

для призначення пенсії, кожна особа може особисто перевірити, чи оплачений її листок непрацездатності, через Портал електронних послуг ПФУ. Це сприяє захисту та спрощенню реалізації прав кожної особи, передбачених чинним законодавством України. Не менш важливий той факт, що дебюрократизація процедур підвищує інвестиційну привабливість України для іноземних інвесторів, що є невід'ємною частиною розвитку національної економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Юридична газета онлайн : всеукраїнське професійне юридичне видання. URL: <https://jur-gazeta.com>.
2. Про затвердження Положення про реєстр застрахованих осіб Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування : постанова Правління Пенсійного фонду України від 18.06.2014 р. № 10–1. URL: <https://rada.gov.ua>.
3. Звіт про роботу органів Пенсійного фонду України за 9 місяців 2021 р. URL: <https://pfu.gov.ua>.
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обліку трудової діяльності працівника в електронній формі : Закон України від 05.02.2021 р. № 1217–IX. URL: <https://rada.gov.ua>.
5. Кодекс законів про працю України : Закон від 10.12.1971 р. № 322–VIII. URL: <https://rada.gov.ua>.
6. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо подання єдиної звітності з єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування і податку на доходи фізичних осіб : проект закону України від 30.09.2021 р. № 6120. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72909.
7. Деякі питання формування медичних висновків про тимчасову непрацездатність та проведення їхньої перевірки : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 01.06.2021 р. № 1066. URL: <https://rada.gov.ua>.